

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXXIII (2025).
Книжка / Issue 1

DOI: 10.54664/XOTG8937

Атанас ДЕРМЕНДЖИЕВ* / Atanas DERMENDZHIEV

РАЗМИСЛИ ВЪРХУ КНИГАТА НА РУМЕН ЯНКОВ „ЕТЮДИ В ЕЛЕКТОРАЛНАТА ГЕОГРАФИЯ“. ВЕЛИКО ТЪРНОВО: ИЗД. „ИТИ“, 2024, 223 с. ISBN 978-619-7602-68-5

REFLECTIONS ON RUMEN YANKOV'S BOOK „STUDIES IN ELECTORAL GEOGRAPHY“. VELIKO TARNOVO: ITI PUBLISHING HOUSE, 2024, 223 pp. ISBN 978-619-7602-68-5

Поводът за написването на настоящия отзив е книгата на **Румен Янков** „Етюди в електоралната география“. Велико Търново: Изд. „ИТИ“, 2024, 223 с. ISBN 978-619-7602-68-5.

Явяваща се есенция на дългогодишен научен труд, тя е своеобразно продължение и допълнение на монографиите „Концентрация и депопулация. Зониране на България по прираст на селищата“. Велико Търново: Изд. „Фабер“, 2000, 161 с., „Електорална география на България. Емпиричен увод“. Велико Търново: Изд. „ИВИС“, 2009, 184 с. и „Популационна динамика и проблеми в развитието на Северна България“. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2014, 183 с.

Трудът до голяма степен разчупва традиционните представи за същността на географията, възприемана от „широките народни маси“ предимно като описание на реки, планини, океани, страни и континенти. И т. н. и т. н. все в тази посока на сетивно възприятие.

Всяка географски обособена част от обитаемото пространство (било то страна, област, община, селище) се отличава не само със специфична природна среда, но и със социално-икономически и етно-културен облик. До голяма степен, макар и в по-тесни хронологични рамки, това се отнася и за преобладаващите поведенчески стереотипи, като цяло, и за електоралното поведение, в частност.

Човешкото поведение е главен предмет на изследване в обществените науки като психология, социология и десетките им интердисциплинарни съчетания с философия, логика, биология, история, политология, икономика и много други. Всички те в една или друга степен отчитат факторното влияние на определена околна среда, чиито конкретни пространствени измерения се базират на геометода като универсален научен подход.

В този смисъл трябва да се разглежда и ефективността на географския анализ при разкриване особеностите на електоралното поведение и резултати. Трудно могат да се посочат електорални изследвания, които не засягат пространствени измерения, независимо от това,

---

* **Атанас Дерменджиев** – доктор на науките, професор, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, България; @ a.dermendjiev@ts.uni-vt.bg

дали са проведени от географи или не. Много от тях засягат статични конюнктурни аспекти на настоящето или се опитват да изведат изводи в определен хронологични рамки.

Според нас, това все още не се използва в достатъчна степен като обективна основа за успешно прогнозиране на изборни резултати. В България такъв тип подходи са апробирани в различна степен от автори като **Т. Петров** 1996, **Д. Димитров и К. Иванов** 1997, **А. Тодоров, Б. Димитрова** и др. 1997, **К. Йорданова, В. Бояджиев** и др. 2001.

За да достигнем до изследванията на Румен Янков, които най-пълно аргументират географската същност на проблематиката.

В тях той разкрива съподчинената принадлежност на електоралната към поведенческата и политическата география (респективно към геополитиката). Основания за това му дава фактът, че електоралното поведение може да се разглежда в контекста на политическото поведение, като вид социално поведение. Всъщност именно специфичният предмет на изследване прави безспорна принадлежността (съподчинеността) на електоралната география като част от обществените (а не от природните) географски науки. Нещо, което може да се твърди за поведенческата география с по-голяма степен на условност.

Според много изследователи електоралната география се опира на анализа на изборната статистика и изучава териториалната постановка на партийно-политическите сили, т. е. тя се изяснява в ролята на вътрешнополитическа география на дадената страна. Много точно синонимно тълкование на електоралната география намираме и в изследването на **В. Мамаду** 1999, която я нарича “вътрешна геополитика”, очевидно повлияна от изследванията на **Y. Lacoste** 1986, 1993.

В потвърждение на силно изявената политикоеографска насоченост на електоралната география могат да се посочат изследванията на **R. Muir** 1981, който смята, че тя е нейната най-важна същност. От своя страна **М. Бъчваров** 1992, 1999 определя географията на изборните резултати като “един от основните елементи на политическата география и на геополитиката”. Едновременно с това обаче, той търси широките методологични основания на електоралната география и в тесните ѝ връзки със социологията.

Вероятно базирайки се на подобни постановки, Румен Янков представя устойчивите политически предпочитания като една от важните характеристики на социо-културната среда. Настоящият труд ме кара да си мисля за необходимостта, за крещящата потребност от интердисциплинарни срещи и дискусии. А не за капсулиране в едновекторната научна матрица на тесния специалист.

Ако изходим от продължителността на човешкия живот, то бихме казали, че творческата зрялост настъпва през втората му половина.

Аз не знам в коя житейска половина битува творческият порив на Румен Янков, но това едва ли е от съществено значение. По-важното е, че интересът му към обществените процеси, към битието на индивида и необходимостта от неговото определяне чрез неговия собствен вот предопределя научните му търсения. Те намират материализиран израз в множество публикации, свързани с географията на човека, а в по-тесен смисъл с неговото електорално поведение.

Така, шеговитата ни закачка, с близо 40-годишна давност, че е крайно време да извадим човека пред скоби в сложното природно и социокултурно уравнение, се превръща в неоспорима реалност.

Раждайки се една след друга, като хирургическа епикриза на териториалното изражение на странната електорална любов към самоопределилите се за лидери политически субекти и структури, тези публикации са провокирани от многобройните официализирани наши вричания във водачите по време на цикличните до перпетум-мобиле изборни ритуали.

В книгата отделните ѝ части под формата на статии и изнесени доклади са представени хронологично, т. е. по време на тяхното публикуване. Това провокира нашият интерес в две посоки: в посока на проследяване на политическите събития и резултативния им електорален лик, който от гледна точка на нашите пристрастия е ту красив, ту грозен, и, второ – в посока

на възможността да констатираме надграждането на научния подход и по-голямата пълнота на настоящите анализи на автора.

В резултат се получава мултиплициращ ефект, чрез който освен проследяването на изменението на политическата (електоралната) карта на изследваните територии (България и частично извън нея) се засилва у нас нетърпеливото очакване на последващи анализи и сверяването на истинността и точността на аргументираните авторови прогнози, които са далеч от истинността на традиционните квазикоментари на абонираните за медийно обгрижване политолози, социолози, социални антрополози, математици и пр. шамани.

В своите изследвания, което е видно дори и от по-незадълбочен прочит на книгата, Румен Янков изхожда от разбирането за изключително отговорната роля на електоралната география да се фокусира върху научната обективност, но и да формира адекватен на обществените отношения светоглед.

В почти всички представени изследвания като синтез е изведена основната цел на електоралната география, а именно: да изследва използваните у нас и в други страни изборителни системи, пространствените различия във влиянието на отделните политически сили, изборният „инженеринг“, „цените“ на мандатите, регионалните различия в поведението на електората и основните фактори, които му влияят. Важно място е отделено на географските аспекти в резултатите от изборите в България през последните мъчителни постсоциалистически десетилетия, които са анализирани с помощта на специфични показатели.

Авторът акцентира върху обстоятелството, че електоралната география е свързана с констатацията и анализа на териториалното разпределение на резултатите от избори за представителство на различни политически сили в законодателството и в управлението, референдуми, президентски, парламентарни, евро- и местни избори и т. н.

Без да се впускаме в коментари по всяка предложена тема бихме искали да отбележим едно от твърденията на Румен Янков, че: „Структурата на изборните резултати се определя от множество фактори, като тяхното проявление в различните страни, региони, селища е с различна тежест, а понякога – дори и с противоположен характер“.

В качеството си на познавач на политико-географските процеси авторът отбелязва, че най-важните проблеми на електоралните изследвания са свързани с географията на политическите сили. А сред тях, като правило, най-съществено място заемат политическите партии.

Румен Янков научно обосновано анализира аксиоматичното според някои убеждение, че политическата партия представлява висша форма на обществена организация и изразява интересите на дадена социална общност или на неин слой и обединява най-активните нейни представители и че електоралната география отразява териториалното разположение на политическите сили.

В началото отбелязахме ролята на медийните шамани, които като че ли искат да ни убедят в ширещата се сред обществото закачка, че ако изборите можеха да променят нещо, то те биха били премахнати... Ако я възприемем като истина, се насочваме към колапс. Срещу този сценарий е всичко, публикувано в представената книга.

Връщайки се към нея откриваме, че географията на влиянието на политическите сили е свързана с анализа на разположението и териториалните им съчетания, с цел разкриване на техните социални структури, взаимовръзките с измененията в структурата на икономиката, аграрните отношения, особеностите на историята на изследваните територии и на конкретните изборни райони, и т. н.

В крайна сметка, целта да се направи историческа ретроспекция на минали избори и да се прогнозира динамиката на политическата обстановка в различните селища и региони е винаги актуална и е винаги пред нас.

Като хоризонта, към който все повече се приближаваме. Аха да го докоснем... Докато осъзнаем, че, както би казал древният китайски мъдрец, „Пътят към него е целта“.

Вече внимателният прочит на „Етюди“-те ще ни разкрие многообразните фактори, влияещи на териториалното разположение на партийно-политическите сили, разделени в следните основни групи.

– Първата е свързана със социално-икономическите различия в отделните избирателни райони;

– Втората е свързана с историко-политическите традиции, които се основават на историческия опит на обществото като цяло, на отделните негови социални групи, на личния опит и на историческото съзнание на отделните личности, които формират това общество... Проф. Янков ни убеждава или поне ни кара да се замислим върху обстоятелството, че историческият и личният опит се изразяват в стереотипно поведение по време на избори;

– Третата група е свързана с териториално-организационната структура на масовите политически и формално неполитически организации (НПО – неправителствените организации, да речем);

– Четвъртата група е свързана с регионалните особености на активността на политическите организации в даден период от време, популярността и авторитета на местните политически лидери и на техните съпартийци, политическата обстановка в конкретния избирателен регион и т. н.

Съпоставяйки данните за пола, възрастта, образованието, професионалната структура, доходите, етническият състав, религиозната принадлежност, партийната принадлежност, и други социално-икономически характеристики, Румен Янков прави важни изводи за регистрираното изборно поведение и за неговите тенденции в перспектива.

Изследванията на автора провокират не само връзките на географията с другите науки. Чрез тях нарасналият интерес към пространствените аспекти на електоралното поведение води и до задълбочаване на вътрешните интеграционни процеси в нея (географията). Типични примери за значителния интеграционен потенциал на електоралната география са тесните ѝ връзки с регионалните географски изследвания, засягащи важни проблеми с висока практическа стойност като регионална политика, регионална ефективност, регионална справедливост, устройство на територията и др. Като производна проблематика в изборното законодателство авторът извежда принципите на изборното райониране.

Прочитайки книгата оставаме с убеждението, че към общия политико-социологически анализ на резултатите от дадените избори е необходимо да се направи географски анализ на поведението на електората (т. е. – на избирателите). Тази необходимост чрез предметените научни изследвания на Румен Янков, вече е реалност.

За нас няма никакво съмнение, че налаганата от автора в науката и университетското образование електорална география е пряко отражение на социално-икономическите процеси през последните десетилетия. За да се подобри обществено полезният ѝ статут, Румен Янков полага забележими усилия в няколко основни направления:

– оптимално съчетаване на теоретичните с практико-приложните им изследователски аспекти чрез използването на постиженията във всички сродни научни направления, но все пак през призмата на най-териториалната наука – географията;

– локално и регионално раздробяване на обекта и разширяване на предметния му изследователски обхват;

– създаване на условия за ефективно разпространение на познанията по културна, социална и политическа география (вкл. поведенческа и електорална).

Хронологията на политическите сривове и възходи със сигурност не изразява електорално географското познание на съвременна България.

В заключителните страници на своята книга по един изключително оригинален начин авторът ни казва какво не е електоралната география, отправяйки ни да търсим отговор на въпроса какво тя е в паралелния свят на нашите духовни политически терзания и надежди.

И още нещо от неговата книга!

Ние не знаем какви страсти бушуват в душата на натурализирания виетнамец от града на стоте войводи Лъу Дък Хунг, но се досещаме защо той няма да гласува. Тъй както няма да гласуват и не гласуват стотиците хиляди след него. Авторът не ни разкрива каква е по-нататъшната му съдба, но следвайки логическия ход на електоралните нагласи и процеси не е трудно да

се досетим за настоящото му местопребиваване, виждайки как Лъу Дък ни изпраща щастливи усмивки от бреговете на Тайландския залив, отпивайки на бавни глътки от домашно приготвената си оризова ракия по стар сливенски обичай. Като приятен отглас на българската си орис.

Припознавайки нашите духовни политически терзания и надежди като свои (нека пак наблегнем на тях), най-сетне, политическите сили могат да определят реалистично целите си в следващите изборни кампании, като отчетат различията в изборното поведение в общонационален, регионален и микрорегионален мащаб. И се фокусират върху сърцевината на нашите мечти.

В заключение Румен Янков отбелязва, че отвъд прогнозирането на изборни резултати реална приложна стойност с по-далечна перспектива има моделирането на електоралното пространство. Конструирането на абстрактните образи на електорално-географското многообразие е преди всичко задача на теорията, пише той. Така, ако приемем тезата, че най-практична е добрата теория, можем да си обясним съвременното ниво на приложност на електоралната география. Изглежда, пише авторът, че между изследванията и електоралната практика има една крачка, но може да се окаже и пропаст.

В нея е проектирана аморфната геометричност на политическото ни настояще, добавяме пък ние. И продължаваме да питаме с изпятия от Богдана и Васил поетичен стон на Миряна Башева: „Докога все така ще я караме?“

Като че ли авторът на „Етюди“-те е направил хронологична дисекция на нашето общество. Диагностицирал е неговото състояние и се опитва да го лекува.

Сам той е търпелив човек. И умее да чака.

Но всяко търпение, както всички знаете, си има своите граници – неизменен атрибут на всеки географски обект. Такъв обаче е и самата граница. Тогава следва логичният въпрос – „Кои са границите на границата“. И могат ли те да рамкират търпението?

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Бъчваров, М. 1992 – М. Бъчваров. Електорална география на посткомунистическа България. – В: География – геополитика. София, 1992. [M. Bachvarov. Elektoralna geografia na postkomunisticheska Balgaria. – V: Geografia – geopolitika. Sofia, 1992]. (In Bulgarian)

Бъчваров, М. 1999 – М. Бъчваров. Геополитика – терминологичен справочник. София, 1999. [M. Bachvarov. Geopolitika – terminologichen spravochnik. Sofiya, 1999]. (In Bulgarian)

Димитров, Д., Иванов, К. 1997 – Д. Димитров, К. Иванов. Има ли вотът устойчива структура? – В: Българските избори 1990–1996 г. Резултати, анализи, тенденции. София, 1997. [D. Dimitrov, K. Ivanov. Ima li votat ustoychiva struktura? – V: Balgarskite izbori 1990–1996 g. Rezultati, analizi, tendentsii. Sofia, 1997]. (In Bulgarian)

Йорданова, К., Бояджиев, В., Железов, Г. 2001 – К. Йорданова, В. Бояджиев, Г. Железова. Електорални особености на планинските територии в България на базата на резултатите от местните избори, проведени през 1995 и 1999 г. – В: Природният потенциал и устойчивото развитие на планинските райони. Враца, 2001. [K. Yordanova, V. Boyadzhiev, G. Zhelezova. Elektoralni osobenosti na planinsките teritorii v Balgaria na bazata na rezultatite ot mestnite izbori, provedeni prez 1995 i 1999 g. – V: Prirodniyat potentsial i ustoychivoto razvitie na planinsките rayoni. Vratsa, 2001.] (In Bulgarian)

Лакост, И. 1993 – И. Лакост. Геополитика и геостратегия. – В: Военен журнал, 1, 1993. [I. Lakost. Geopolitika i geostrategiya. – V: Voenen zhurnal, 1, 1993]. (In Bulgarian)

Мамаду, В. 1999 – В. Мамаду. Геополитически подходи в края на XX век. – В: Геополитика – терминологичен справочник, София, 1999. [V. Mamadu. Geopoliticheski podhodi v kraia na XX vek. – V: Geopolitika – terminologichen spravochnik, Sofia, 1999]. (In Bulgarian)

Петров, Т. 1996 – Т. Петров. Електорално поведение и електорална общност. София, 1996. [T. Petrov. Elektoralno povedenie i elektoralna obshtnost. Sofia, 1996]. (In Bulgarian)

Тодоров, А., Димитрова, Б., Цанов, В., Димитров, Д., Кръстев, И., Иванов, К. 1997 – А. Тодоров, Б. Димитрова, В. Цанов, Д. Димитров, И. К. Иванов. Българските избори 1990–1996 г. Резултати,

анализи, тенденции. София, 1997. [A. Todorov, B. Dimitrova, V. Tsanov, D. Dimitrov, I. K. Ivanov. Balgarskite izbori 1990–1996 g. Rezultati, analizi, tendentsii. Sofia, 1997] (In Bulgarian)

Янков, Р. 2000 – Р. Янков. Концентрация и депопулация. Зониране на България по прираст на селищата. Велико Търново: Фабер, 2000, 161 с. [R. Yankov. Kontsentratsiya i depopulatsiya. Zonirane na Balgaria po prirast na selishtata. Veliko Tarnovo: Faber, 2000, 161 s.]. (In Bulgarian)

Янков, Р. 2009 – Р. Янков. Електорална география на България. Емпиричен увод. Велико Търново: ИВИС, 2009, 184 с. [R. Yankov. Elektoralna geografia na Balgaria. Empirichen uvod. Veliko Tarnovo: IVIS, 2009, 184 s.]. (In Bulgarian)

Янков, Р. 2014 – Р. Янков. Популационна динамика и проблеми в развитието на Северна България. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2014, 183 с. [R. Yankov. Populatsionna dinamika i problemi v razvitiето na Severna Balgaria. Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2014, 183 s.]. (In Bulgarian)

Янков, Р. 2024 – Р. Янков. Етюди в електоралната география. Велико Търново: ИТИ, 2024, 223 с. [R. Yankov. Etyudi v elektoralnata geografiya. Veliko Tarnovo: ITI, 2024, 223 s.]. (In Bulgarian)

Ldcoste, Y. 1986 – Y. Ldcoste. Geopolitiques des regions francaises, Paris, 1986.

Muir, R. 1981 – R. Muir. Modern Political Geography. London, 1981.